NOȚIUNI DEFINITORII ALE DREPTRILOR CETĂȚENILOR AFERENTE INFRACȚIUNII PREVĂZUTE LA ART.185 CP R

Olaru Aurora,
doctorandă, Departamnetul Drept penal, USM

This scientific article is dedicated to the reconceptualization of the legal-criminal protection of religious freedom and the inadmissibility of confessional intolerance in the criminal law of the Republic of Moldova. The purpose of this scientific message consists in the analysis of the weak points of the content of art. On this occasion, they were subjected to a thorough analysis: European legislation on the provision of religious freedom, criminal and extra-criminal legislation in the field of protection of religious freedom in the Republic of Moldova, as well as contemporary doctrine in recent years.

Following the study, certain legislative gaps were identified that can be easily removed by reviewing and reformulating the incriminating framework of criminal acts that affect the person's religious freedom. The conclusions of the law lata and the recommendations of lege ferenda created under the rule of the latest legislative trends at European level can be taken into account in the legislative process.

Keywords: religious freedom; religious belief; the right to religious belief; cult religios; spiritual worship; violation of religious freedom.

Introducere

În acest demers dorim să distingem noțiunile definitorii ale valorilor sociale ce reprezintă obiectul juridic principal al faptelor prevăzute la art.185 CP RM care constitui *libertatea de religie* și *inadmisibilitatea prozeletismului abuziv.*

Ab inițio, menționăm că convingerile spirituale, religioase și filosofice fac parte din viața privată a oricărei persoane și implică totodată dreptul acesteia de a le manifesta în conformitate cu propria sa voință și dorință. Este unanim recunoscut că viața privată a ființei umane, cât și forul interior al acesteia urmează, a fi protejat de documentele naționale și internaționale.

În Republica Moldova *protecția vieții private* a credincioșilor se asigură prin următoarele prevederi normative: alin.(8) art.15 al *Legii privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie*, nr.125 din 11.06.2007 [1] în temeiul căreia este nelegitimă orice cerință de indicare în actele oficiale a apartenenței la un cult religios; art.3 al Legii Republicii Moldova *privind protecția datelor cu carac-*

ter personal, nr.133 din 08.07.2011 [2], ce stipulează că, datele care dezvăluie convingerile religioase sau filozofice ale persoanei, constituie *categorii speciale de date cu caracter personal*.

În accepțiunea Legii Republicii Moldova *privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie*, nr.125 din 11.06.2007, *convingerile religioase* reprezintă un complex de idei, principii și învățături de credință sau dogme cu caracter religios în care o persoană crede, pe care le acceptă benevol, le mărturisește și după care se conduce în viață (art.3) [1]. În același timp, în calitate de ***credincios în temeiul*** *Legii privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie*, nr.125 din 11.06.2007 se recunoaște *persoana care crede în anumite adevăruri religioase și care face parte benevol dintr-o comunitate religioasă cu ai cărei membri împărtășește aceleași convingeri, aceeași credință, participă la săvîrșirea acelorași activități și practici religioase, fiind supus unei autorități religioase liber alese*.

La nivel internațional, în conformitate cu alin.(1) art.9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [3], *orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor*. Potrivit alin.(2) art.9 al actului normativ citat, libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate forma obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

În conformitate cu *Orientările UE privind promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere, Bruxelles, 24 iunie, 2013 [4],* toate persoanele au dreptul de a-și manifesta religia sau convingerea, fie individual, fie împreună cu alții, atât în public, cât și în privat, prin cult, îndeplinirea riturilor, practici și învățătură, fără teama de intimidare, discriminare, violență sau atacuri.

În alt context, distingem că potrivit unei opinii existente în literatura de specialitate obiectul juridic principal al infracțiunilor prevăzute la art. 185 CP RM îl formează relațiile sociale cu privire la realizarea libertatății conștiinței. În acest sens, prin libertatea conștiinței trebuie de înțeles dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie[1]. Acest drept trebuie exercitat în spirit de toleranță și de respect reciproc și cuprinde libertatea de a aparține sau nu unei anumite religii, de a avea sau nu anumite convingeri, de a-și schimba religia sau convingerile, de a profesa religia sau convingerile în mod individual sau în comun, în public sau în particular, prin învățătură, practici religioase, cult și

îndeplinirea riturilor. Altfel zis, fiecare persoană și comunitate religioasă poate adera liber la orice cult religios.

Exercitarea dreptului la libertatea de manifestare a convingerilor sau a credinței religioase poate fi restrînsă, în condițiile legii, numai în cazul în care această restrângere urmărește un scop legitim și reprezintă, într-o societate democratică, măsuri necesare pentru siguranța publică, menținerea ordinii publice, ocrotirea sănătății și a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților persoanei.

Prin urmare evidențiem gândul legiutorului precum că infracțiunile incriminate la art.185 CP RM atentează asupra drepturilor celorlalți cetățeni în coraport cu convingerile personale ce țin de religie.

În alt registru, obiectul juridic special al acestor infracțiuni are un caracter complex, fiind format de relațiile sociale cu privire la realizarea, în conformitate cu art.31 din Constituție a libertății conștiinței.

Cadrul juridic în domeniul libertății conștiinței gândirii și religiei al, cultelor religioase și părților lor componente este descris în tratatul de drept penal Partea specială [5].

De remarcat că convingerile care susțin sinuciderea asistată sau preferințele lingvistice sau eliminarea rămășițelor umane după deces nu sunt incluse în definiția conceptului de convingeri utilizat în cadrul dispoziției art.9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [3]. Însă, cum se arată pe bună dreptate în Decizia Curții Constituționale a României, nr. 669 din 12 noiembrie 2014, *„în niciun caz o persoană nu poate fi pusă ab initio în situația de a-și apăra sau proteja libertatea conștiinței, pentru că o asemenea abordare ar contraveni obligației negative a statului, care, în virtutea acestei obligații, nu poate impune studierea religiei"* [6].

Rezultate obținute și discuții:

Ce totuși presupune atentarea la persoană și la drepturile cetățenilor prin intermediul religiei? Cît de des aceste drepturi sunt încălcate? Pentru a avea un răspuns mai complex la această temă, mai întîi este necesar să cunoaștem totuși ce reprezintă *religia*?

Termenul religie, în accepțiunea mai multor autori, este folosit în două sensuri înrudite, dar distincte: [7, p.17]

1) primul se referă la instituții religioase, grupuri sociale și mișcări al căror scop este de a se exprima în problemele ce privesc religia;

2) al doilea este cel spiritual (religia oferă modele de comportament social și individual).

În opera sa criminologul A.Jeflea definind noțiunea de religie face referire la literatura teologică și reușește să definească religia prin trei elemente indis-

pensabile: *dogmă* ce implică adeziunea la un adevăr elevat, orientarea înspre o realitate transcendentă sau spre o forță superioară; *ritul* ce subliniază necesitatea participării la anumite practici cu caracter religios; *anumită morală* ce implică un anumit număr de interdicții și obligații [7, p.178-179; 9, p.6].

Abordarea doctrinară citată se încadrează conceptual în spiritul art. 9 al Convenției Europene a Drepturilor Omului [3] care face referire la manifestarea religiei prin următoarele forme: *cult* (serviciile religioase, oricare ar fi acestea, independent de numărul credincioșilor care au aderat la ele); *învățământ* (învățământul religios, încercarea de a convinge aproapele de valabilitatea unor idei de origine religioasă); *practici și îndeplinirea unor ritualuri* (participarea la oficii, procesiuni ori alte astfel de aspecte).

Totodată, în Recomandarea 1720 (2005) *privind educația și religia*, s-a remarcat faptul că *„religia fiecăruia, inclusiv opțiunea de a nu avea nicio religie, este o chestiune strict personală"*

În spiritul acestui act normativ, ***dreptul de a avea o convingere*** reprezintă, în primul rând, *libertatea fiecărei persoane de a avea sau de a adopta o convingere sau o religie la libera sa alegere, fără însă a implica libertatea de a refuza valabilitatea unor prevederi legislative imperative, întemeindu-și acțiunile pe anumite convingeri religioase.*

În acest context suntem solidari cu recomandările în domeniu în ce privește nesiguranța și frica oamenilor în dreptul său de a fi părtaș la un cult religios sau de a–l mărturisi deschis.

Convingerile religioase, în opinia autorilor A.-Iu. Coltofeanu și Cr.Ghigheci [8], reprezintă acel complex de idei, principii și învățături de credință sau dogme cu caracter religios în care o persoană crede, pe care le acceptă benevol, le mărturisește și după care se conduce în viață.

Autorul român A.Jeflea subliniază că *„această libertate este restricționată prin norme juridico-penale ce sancționează prozelitismul și subminarea ordinii de stat... membrii cultelor trebuie să se respecte reciproc, să respecte legile țării, să cultive bune relații pentru înaintarea credinței lor și atingerea obiectivelor religios-morale, culturale etc., în așa fel încât să se evite prozelitismul agresiv practicat de membrii cultelor de tip extremist și fundamentalist*" [9, p.47]. Autorul citat a reușit să abordeze aspectul sensibil ce ține de *momentul determinării hotarelor libertății religioase a unei persoane și depășirii acestora de către alte persoane prin comportamentul prozelit* [10, p.51].

În opinia savantului precitat, la prozeliți apare xenofobia religioasă și o psihologie cu tentă de violență. În majoritatea cazurilor adepții lui se izolează, întâi de toate de familie, de prieteni și apoi de societate. Într-o altă operă

ştiinţifiică autorul constată o rafinare a metodelor de prozelitism sectar, şi anume: „*Prozeletismul abuziv a devenit o condiţie fundamentală în dezvoltarea extremismului şi a terorismului religios...Învăţăturile spirituale pure nu constituie prozelitism chiar şi în cazul în care se vor dezvălui şi se vor arăta erorile unor altor religii, precum şi în cazul ademenirii posibililor ucenici de partea ei, care îşi abandonează religiile originale potrivit propriei lor voinţe, pentru că învăţătura spirituală de fapt se efectuează în mod liber şi fără obstacole"* [11, p.138].

Autorii germani Jürgen Schwabe şi Thorsten Geissler argumentează că *dreptul fundamental al practicării nestingherite a religiei* este conţinut în însăşi noţiunea de *libertate de conştiinţă şi a credinţelor religioase.* Într-o altă ordine de idei, din perspectiva atitudinii faţă de religie, ***libertatea de gândire, de conştiinţă şi a religiei*** presupune dreptul la identitate nu doar a credincioşilor şi a concepţiei acestora despre viaţă.

Acest drept nu este susceptibil de limitări deoarece este imposibil ca statul să impună unei persoane un anumit tip de gândire. Totodată, statelor le sunt impuse două tipuri de obligaţii: *obligaţii negative* – în conformitate cu acestea, statele trebuie să se abţină să aducă orice fel de atingere drepturilor garantate prin prevederile articolului în discuţie; *obligaţii pozitive* – în conformitate cu acestea, statele trebuie să ia toate măsurile necesare şi utile pentru ca persoanele ce se află sub jurisdicţia lor să poată să îşi exercite drepturile prevăzute în art.9 al Convenţiei Europeane a Drepturilor Omului.

Autorii D.-I.Străisteanu, V.Zaharia şi T.Cernomoriţ subliniază că ***dreptul la libertatea de cugetare, de conştiinţă, de religie sau de convingere*** implică următoarele libertăţi: libertatea de a practica un cult şi de a ţine adunări, asocieri referitoare la o religie sau la o convingere şi de a stabili şi întreţine temple în aceste scopuri; libertatea de a fonda şi de a întreţine instituţii caritabile sau umanitare adecvate; libertatea de a confecţiona, de a dobândi şi de a utiliza, în cantităţi adecvate obiectele şi materialele cerute de riturile sau tradiţiile unei religii sau ale unei convingeri; libertatea de a scrie, de a imprima şi difuza publicaţii cu privire la aceste subiecte; libertatea de a învăţa o religie sau o convingere în locuri adecvate acestui scop; libertatea de a solicita şi de a primi contribuţii voluntare, financiare şi de altă natură, de la particulari şi de la instituţii; libertatea de a forma, de a numi, de a alege sau de a însemna prin succesiune conducătorii adecvaţi, conform nevoilor şi normelor oricărei religii sau convingeri; libertatea de a respecta zilele de odihnă şi de a celebra sărbătorile şi ceremoniile în conformitate cu religia sau convingerea sa; libertatea de a stabili şi de a menţine comunicaţii cu indivizi sau comunităţi în materie de religie sau convingere la nivel naţional şi internaţional [12, p.66-67].

În opinia noastră, pluralismul religios constituie apogeul dreptului de a avea o convingere. Prin urmare, după cum arată autorul E. Dumea, ***pluralismul religios*** presupune stabilirea principiilor care trebuie să guverneze împreuna conviețuire a reprezentanților diverselor religii, confesiuni sau culte.

În acest context, considerăm că este relevant adevărul fundamental întâlnit în Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 1 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalității *(Sesizarea nr.28g/2016),* conform căruia *„laicitatea nu implică indiferența statului față de religii, ci mai degrabă statul garantează protecția libertății religioase într-un regim de pluralism confesional și cultural"*[13]. Laicitatea, în opinia Curții Constituționale a Republicii Moldova, presupune existența pluralismului în sistemul de valori, protecția egală a persoanelor religioase și nereligioase și solicită o atitudine neutră din partea statului față de ambele categorii.

Libertatea de religie sau de convingere protejează dreptul oricărei ființe umane *de a crede sau de a avea o convingere ateistă sau non-teistă* și de a-și schimba religia sau convingerea. *A avea sau a nu avea* o religie sau o convingere este un drept absolut și nu poate fi limitat în nici o împrejurare.

Cu toate că libertatea religioasă ține de forul interior al persoanei, ea implică în egală măsură ***dreptul de manifestare a religiei***, deoarece actele și cuvintele cu caracter religios se găsesc legate de existența convingerii religioase. În plus, manifestarea unei religii implică *încercarea de convingere a altuia*.

Activitatea religioasă în sensul Legii Republicii Moldova *privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie,* nr.125 din 11.06.2007 [1], constituie *o activitate orientată spre satisfacerea necesităților spirituale ale credincioșilor (răspândirea învățăturii de credință, educația religioasă, oficierea serviciilor religioase, desfășurarea acțiunilor de binecuvîntare și propovăduire, instruirea și perfecționarea deservenților cultelor religioase), precum și altă activitate orientată spre asigurarea organizatorică și materială a practicilor de cult (editarea, desfacerea și răspândirea literaturii cu conținut religios, producerea, desfacerea și răspândirea obiectelor de cult, confecționarea veșmintelor de cult etc.).* O distincție trebuie făcută între *o activitate esențială* pentru exprimarea unei religii sau convingeri și una care este doar *inspirată* sau chiar *încurajată* de aceasta [13, p.154].

După autorii germani Jürgen Schwabe și Thorsten Geissler, noțiunea de *„practicare a religiei"* nu înseamnă doar acțiuni și practici ce țin de cult, respectarea unor cutume religioase, precum serviciul divin, colectele bisericești, rugăciunile, împărtășirea tainelor bisericești, procesiuni, expunerea steagurilor bisericești, bătaia clopotelor, ci și educația religioasă, sărbătorile nereligioase

și atee, precum și alte exprimări ale vieții religioase sau ale concepțiilor despre viață [14].

În opinia autorilor de specialitate, faptele infracționale prevăzute la art.185 CP RM constituie infracțiuni ce implică semne de extremism religios. Dacă în cazul atentării la persoană și la drepturile cetățenilor sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase (art.185 CP RM) suntem în fața infracțiunilor de extremism religios contra drepturilor constituționale ale persoanei.

Concluzii:

Atât credincioșii cât și ateicii în egală măsură trebuie să fie protejate și să nu fie supuse unui tratament discriminatoriu. Acest drept nu este susceptibil de limitări deoarece este imposibil ca statul să impună unei persoane un anumit tip de gândire. *Statul garantează protecția libertății religioase într-un regim de pluralism confesional și cultural.*

A avea sau a nu avea o religie sau o convingere ***este un drept absolut și nu poate fi limitat în nici o împrejurare.***

În opinia noastră, faptele infracționale prevăzute la art.185 CP RM constituie infracțiuni ce implică semne de extremism religios, fiindcă în cazul atentării la persoană și la drepturile cetățenilor sub formă de propovăduire a credințelor religioase și de îndeplinire a riturilor religioase (art.185 CP RM) suntem în fața infracțiunilor de extremism religios contra drepturilor constituționale ale persoanei.

Referințe:

1. Legea privind libertatea de conștiință, de gândire și de religie, nr.125 din 11.06.2007.
2. Legea Republicii Moldova privind protecția datelor cu caracter personal, nr.133 din 08.07.2011.
3. Convenția europeană a Drepturilor Omului (Roma, 4.XI.1950) amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13. http://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf (accesat: 17.03.2021)
4. Orientările UE privind promovarea și protecția libertății de religie sau de convingere, Bruxelles, 24 iunie 2013 (25.06), 10963/13 COHOM 117 COPS 231 PESC 698 FREMP 83. http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11491-2013-INIT/ro/pdf (accesat: 27.02.2021).
5. Tratat de drept penal. Partea specială (vol. 2) /S.Brînza, V.Stati ,univ. De stat din Moldova.

6. Decizia Curţii Constituţionale a României referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a dispoziţiilor art.9 alin.(1) şi (2) din Legea învăţământului nr.84/1995, art.18 alin.(1) şi (2) din Legea educaţiei naţionale nr.1/2011, precum şi a dispoziţiilor art.61 alin.(3) din Legea nr.47/1992 privind organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale, nr.669 din 12 noiembrie 2014. Monitorul Oficial al României, 2015, nr.59.
7. JEFLEA A. *Unele considerente privind fenomenul religios în știința criminologică română*. În: Studia Universitatis Moldaviae, 2017, nr.8 (108), p.177-187, p.178-179;
8. COLTOFEANU A.-IU., GHIGHECI CR. *CONȚINUTUL ART. 9 DIN CONVENȚIA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI. PRECIZĂRI GENERALE. DOMENIUL DE APLICABILITATE.* http://abcjuridic.ro/libertatea-de-gandire-de-constiinta-si-de-religie-in-jurisprudenta-cedo-partea-i/.(accesat: 10.02.2021)
9. JEFLEA A. *Libertatea religioasă ca valoare ocrotită de legea penală în jurisprudența CEDO*. În: Revista Națională de Drept, 2017, nr.1, p.47-54, p.47.
10. JEFLEA A. *Vulnerabilităţi şi ameninţări de natură reli- gioasă în mediul de securitate publică: as- pecte criminologice*. În : Revista Națională de Drept, 2017, nr.2(196), p.46-52, p.51.
11. JEFLEA A. *Sinteza reperelor conceptuale privind devianța\ religioasă în accepţiunea criminoteologiei moderne.* În: Studia Universitatis Moldaviae, Seria „Ştiinţe Sociale", 2018, nr.3 (113), p.137-144, p. 138.
12. STRĂISTEANU D.-I., ZAHARIA V., CERNOMORIŢ T.*Ghidul drepturilor omului pentru para-juriști.* Prezentul Ghid face referinţă la prevederile legislației în vigoare la data de 01.05.2013. (247 p.), p.66-67. https://soros.md/files/publications/documents/Ghidul%20DO%20pentru%20PJ.pdf (accesat: 12.03.2021)
13. Hotărârea Curţii Constituţionale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a articolului 1 alin. (2) lit. c) din Legea nr. 121 din 25 mai 2012 cu privire la asigurarea egalităţii *(Sesizarea nr.28g/2016). În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.60.*
14. JÜRGEN SCHWABE, THORSTEN GEISSLER. *Selecţie de decizii ale curţii Constituţionale federale a Germaniei* (Referent ştiinţific: Prof. univ. dr.Tudorel Toader).–Bucureşti: C.H. Beck (Fundaţia Konrad Adenauer, Programul Statul de Drept Europa de Sud-Est), 2013, 264 p.